

УДК 821.161.2–3.09(477.43)«20»
DOI: 10.32626/2309-7086.2026-23.188-195

Інна Приймак

ORCID 0000-0002-1424-209X

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
Хмельницький національний університет
prymakin@khtnu.edu.ua

ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ ПРОСКУРОВА / ХМЕЛЬНИЦЬКОГО В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У статті аналізується художній образ Проскурова (Хмельницького) в сучасній українській літературі. Простежено, як міський простір трансформується у художніх текстах початку XXI ст., відображаючи історичну пам'ять і локальну ідентичність. Виявлено, що Проскурів постає не лише як топос, а як символічний міф міста, де поєднано особистісне, культурне й національне начала.

Ключові слова: Проскурів, міський текст, урбаністична література, художній образ міста.

Постановка проблеми. Початок XXI століття вирізняється «урбанізацією» літературного простору загалом. Сучасне життя відзначається глобалізаційними тенденціями, що природно розширює коло тем, тому урбаністична тематика набуває все більшої популярності й актуальності. У літературі початку XXI ст. місто постає не лише як фізичний простір, а як сукупність історичних, культурних та емоційних станів, що втілюють складність сучасного буття. Цей підхід сприяє розвитку урбаністичного дискурсу в мистецькому процесі, що, у свою чергу, збагачує уявлення про сучасну ідентичність у глобалізованому світі. До проблеми становлення й утвердження «міського тексту», «міської літератури», «урбаністичної літератури» зверталися у своїх дослідженнях Віра Агєєва, Тамара Гундорова, Ярослав Поліщук, Ірина Прасс, Ольга Харлан. Урбаністична тема в національному художньому просторі стала об'єктом пильного вивчення чималої когорти дослідників. Одним із найгрунтовніших сучасних досліджень є монографія Віри Фоменко «Місто і література: українська візія». У цій праці науковиця аналізує глибокі трансформації, які переживає українське суспільство під впливом урбанізації, і простежує, як ці зміни представлені в літературі. Дослідниця наголошує на зміні мистецьких наративів, коли «Вічне Село» поступається «Вічному Місту» [11, с. 305].

Традиційно так сталося в національному літературознавчому дискурсі, що основна письменницька увага сфокусована навколо міст Києва та Львова, у яких відбуваються події більшості художніх творів. У праці «Ревізії пам'яті» Ярослав Поліщук здійснює глибокий аналіз образу міста Києва з погляду урбаністичних рефлексій, зображуючи його як особливий простір із культурно-історичним значенням, «місто, вартє культу». У цьому контексті місто постає як символічний центр, що втілює ідеї незмінності, стійкості та духовної глибини,

© Інна Приймак, 2026

Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

який впливає на формування самосвідомості своїх жителів, центр «у якому кожен жест, не кажучи вже про слово, набуває архетипної знаковості» [8, с. 9].

Стефанія Андрусів у дослідженнях підкреслює унікальність сприйняття Львова як багатозначного культурного й історичного простору, це місто, де «простір перебував в опозиції наш / не наш як в українському семіозисі міста, так і в польському, що продовжує існувати донині» [1, с. 124]. Ірина Прасє у праці «Традиції міфологізації Львова у прозі Лесі Демської» зазначає, що місто може бути метафорою життя героя, відображати його особисті конфлікти і пошуки себе в сучасному світі. Архітектурні об'єкти, вулиці та парки часто мають символічне значення й використовуються для передачі настроїв або внутрішніх станів персонажів [7, с. 72].

Оскільки більша частина письменників фокусує свою увагу на відтворенні картин топосу великих міст, назріла потреба наукового дослідження сучасного міського тексту, у якому зображуються менш відомі населені пункти. Дискурс Проскурова / Хмельницького ще не був об'єктом літературознавчих досліджень, тож наша стаття є однією із перших спроб окреслити урбаністичні тенденції у ретророманах Ольги Саліпи, що й зумовлює актуальність дослідження.

Виклад основного матеріалу. Літературний доробок письменниці складається з низки поетичних збірок й прозових творів. Однак її творчість ще не отримала належної оцінки, спорадичні звернення до окремих аспектів літературної діяльності не дають змоги цілісно й аргументовано визначити місце художньо спадщини О. Саліпи в сучасній українській літературі. У цій статті ми маємо за мету дослідити художній образ Проскурова початку ХХ ст. у її романі «Брошка гімназистки».

Творчі здобутки сучасної української письменниці та журналістки Ольги Саліпи представлені поетичними і прозовими творами. Вона є лауреатом і переможцем низки літературних конкурсів, зокрема «Коронації слова».

Окрему сторінку у творчому доробку О. Саліпи становить серія ретророманів про життя Проскурова (сучасного Хмельницького) кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Авторка розповіла, що ідея створення цих книг зародилася в неї декілька років тому, коли вона планувала написати лише одну книгу. Поштовхом для творчого процесу стала історія, почута від місцевого краєзнавця, яка наштовхнула її на думку про жіночу лінію родини Деревосідів. Заглиблюючись у історію Проскурова, вона відкрила для себе багатий пласт сюжетів, заснованих на спогадах і місцевих легендах.

Цей досвід пробудив у О. Саліпи бажання створити цілу серію романів, кожен із яких мав би на меті передати унікальну атмосферу минулих епох та долі українських жінок, що жили в той час. Свій вибір жанру письменниці пояснює так: «Це не історичні книги, а ретро. Ретрокниги мають більше авторської вигадки. Вигадані герої живуть поряд з реальними людьми. Що стосується реальних людей, реальних міст, я намагалася максимально дотримуватися того, що ми про них знаємо з різних джерел – вивчала, досліджувала» [10]. Також зазначає, що користувалася краєзнавчими працями.

Наразі написано та видруковано вже чотири ретроромани: «Будинок на Аптекарьській», «Брошка гімназистки», «Пташка на долоні», «Медаль на два боки».

Чому вибір припав саме на Проскурів? Письменниці пояснює, що це місто, про яке хочеться писати. «Це місто з характером, з якимись своїми правилами, які воно протягом різних часів диктувало в економіці та інших сферах.

Проскурів – це місто, котре завжди зберігало своє обличчя – не було гіршим і не було кращим за інші, але було унікальним» [10].

Літературний процес XXI століття зосереджує увагу на міських просторах як осередках історичного й культурного розвитку, що формують не тільки архітектуру, а й самосвідомість своїх жителів. Роман Ольги Саліпи, який досліджує життя Проскурова на межі XIX–XX століть, відображає саме ці тенденції. Місто виступає тут не лише тлом, а й активним учасником долі героїв, які шукають у ньому відповіді на екзистенційні питання, проходячи через особистісні трансформації.

У романі «Брошка гімназистки» топос Хмельницького (тодішнього Проскурова) виконує ключову роль, яка виходить за межі звичайного опису міського простору. Письменниця показує Проскурів початку XX століття через зорове та психологічне сприйняття персонажів, що підсилює їхні особисті переживання і відчуття.

Головною героїнею є Наталія Іванівна Харюзова, *«директорка пансіонату для дівчаток, тридцятирічна завзята, широкоплеча і гостра словом жінка»* [9, с. 3]. Це образ модерної жінки, яка відстоює право сучасниці на гідну освіту й належне місце у соціальній ієрархії. Наталія сповідує нові суспільні принципи, й авторка це підкреслює, зокрема, описом її зовнішності: *«тасма із модного тепер закордоном короткого каре тирчали тепер у різні боки»* [9, с. 9].

Відтворюючи невеликий провінційний простір, О. Саліпа зображує картини початку епохальних змін, які вируватимуть на початку XX століття. Проскурів у творі – це місце, де ще панують звичні суспільні структури, однак помітне поле майбутніх трансформацій. Це яскраво представлено в образі головної героїні, директорки приватного пансіонату, яка є прихильницею жіночої емансипації. На початку твору, коли *«у Проскуріві бралосся на весну»*, ми бачимо, як на площі поблизу вулиці Старобульварної закладають сад, що розташований між двома навчальними закладами: Олексіївським реальним училищем для хлопців і приватним пансіонатом Наталії Харюзової для дівчат.

Олексіївське училище, яке користується державним фінансуванням та підтримкою міністерства, символізує привілейований доступ до якісної освіти, особливо для чоловіків, що традиційно вважалися майбутніми лідерами і фахівцями. *«Дуже швидко на Старобульварній взялися зводити нову двоповерхову будівлю училища»* [9, с. 6].

Старобульварна вулиця в романі відіграє роль соціального й культурного центру, де зосереджені ключові події, пов'язані з боротьбою за рівноправність у сфері освіти. Розташування тут двох навчальних закладів – пансіонату Наталії Харюзової та Олексіївського реального училища – створює атмосферу постійного суперництва, з якими стикаються дівчата порівняно з юнаками. Наталія Харюзова прагне, щоб її пансіонат отримав статус гімназії, який відкрив би її вихованкам більше можливостей, проте зіштовхується з труднощами через обмежені ресурси і відсутність державної підтримки, а також несприйняття цієї ідеї з боку можновладців та колег, переважно чоловіків. У цьому романі вулиця Старобульварна є центром освіти й символізує динаміку освоєння сучасних тенденцій: популяризацію освіти серед різних прошарків населення, гендерну рівність.

Проскурів у романі стає своєрідним мікрокосмом суспільних змін, де на кожному кроці відчувається напруження між традиційним устроєм і новими соціальними тенденціями. Вулиці Олександрівська (сучасна Проскурівська) та Кам'янецька є не просто географічними локаціями, а просторами, що симво-

лізують взаємодію різних соціальних шарів і професій. Дві центральні вулиці міста уособлюють різні соціальні можливості: Олександрівська – культурний центр, натомість Кам'янецька – строкатість міського життя і можливість комунікації між різними соціальними верствами. Однак ці локації у творі не ізольовані одна від одної, а тут перетинаються представники різних суспільних прошарків: торговці, ремісники, інтелігенція.

На сторінках сучасних урбаністичних романів можна помітити, як автори «мандрують» міськими просторами, зупиняючись на відомих вулицях, майданах та в місцевих кав'ярнях. Це не лише спосіб надати читачеві відчуття знайомості та впізнаваності міського середовища, але й засіб творення своєрідного міського міфу. *«Коні повернули на Олександрівську, а з неї – на Комерційну, за тил на Дворянську»* [9, с. 37]. Через упізнавані та водночас міфологізовані образи місто стає більш ніж сукупністю будівель і вулиць – воно перетворюється на культурний та емоційний символ, що взаємодіє з героями, впливаючи на їхні внутрішні переживання і життєві вибори.

Олександрівська вулиця, описана в романі, була ключовим комерційним центром Проскурова, де вирувала торгівля і де проходили важливі соціальні зустрічі. Тут розташовувалися крамниці, готелі та магазини, що приваблювали мешканців і гостей міста. У творі згадується, зокрема, магазин Яніни Яцемірської, аптека Деревоса, готель «Петербурзький» – місця, які відображають жваве економічне та суспільне життя Проскурова того часу. Вулиця ставала центром міської ділової активності, де люди збиралися не лише для здійснення покупок, а й для обговорення новин та підтримки соціальних зв'язків. Тут проходить мистецька виставка, на якій Ганна Харюзова знайомиться із художником Розвадовським. Ця зустріч могла бути знаковою у долі молодої талановитої дівчини, однак вона не зважається на серйозні стосунки, натомість піддається спокусі з боку актора Олексія Косопольського. Тому епізод, коли *«Харюзова-молодиша йшла вулицею. Проминула ресторан «Слон», будинок дантиста Хеселева, магазин Яцемірської і звернула на Кам'янецьку»* [9, с. 137], мислиться не лише як локальна зміна місць, а і як символ втрачених можливостей реалізувати свої мистецькі здібності, код її екзистенційної поразки.

Разом із героїнею ми потрапляємо на ще одну центральну вулицю міста. Кам'янецька вулиця в романі слугує символом соціального поєднання та взаємодії між різними класами мешканців Проскурова. Загалом місто початку ХХ століття постає перед читачами як місце, де перетинаються культури, традиції та суспільні реалії, зокрема через єврейські квартали та старовинні будівлі. Кам'янецька у «Брошці гімназистки» постає як центр торгівлі, авторка малює колоритні картини життя проскурівських євреїв-торгівців: *«З вікна другого поверху будинку Берка Штера визирнула його дружина.... Сара Гузманова, примруживши очі, зирнула вниз і переконавшись, що Ганна не збирається завертати до їх меблевої крамниці, зникла в будинку. Біля крамниці товарів для рибальства Шмуля Вілера трійко його сухоребрих малих хлопців плели сітку»* [9, с. 48].

Ця прогулянка Ганни Кам'янецькою має екзистенційний відтінок і готує читача до необдуманого вчинку героїні – втечі з рідного дому. Увіразняють цю думку наступні картини міського топосу: театр Шильмана *«стара хата, що скоро розвалиться»*, *«салон непотрібних дівчат мадам Бетті»*. І, як символ надії, О. Саліпа «приводить» свою героїню до міських купалень, де перед читачем відкриваються картини Південного Бугу. Саме тут ми спостерігаємо

душевні колізії молодої панни, яка вагається перед втечею з рідного дому. Письменниця, використовуючи засоби психологізму, відтворює складний спектр душевних переживань Ганни.

Таким чином, вулиця Кам'янецька у романі символізує строкату картину міського життя Проскурова початку ХХ ст. і водночас є уособленням внутрішніх переживань героїв, зокрема Ганни Харюзової.

Кінна площа та площа біля вокзалу в романі є важливими просторами, де перетинаються різні прошарки суспільства, що підсилює атмосферу соціальної динаміки і конфлікту. Тут відбувається жвава торгівля, з'їжджаються купці, а також збираються учні, що часом залишаються без нагляду дорослих. Цей простір наповнений шумом, брудом і сильними запахами, що створює певний дисконформат для героїв, зокрема для гімназисток, які сприймають площу як чужий і навіть дещо відразливий простір. Водночас це місце є органічним у топосі Проскурова початку ХХ ст.: *«З боку Кінної площі чувся звичний для цього місця гамір: іржали коні, сміялися чоловіки, перекикувалися між собою продавчині перепічок»* [9, с. 55].

Площа біля залізничного вокзалу в романі є символом динамічності та відкритості Проскурова до зовнішнього світу. Це місце, де постійно перетинаються купці, солдати, місцеві жителі та мандрівники. *«Двоповерхова будівля вокзалу була такою собі брамою між площею і коліями. Пахло вугіллям, димом і смолою»* [9, с. 55]. Для героїв роману (Ганни Харюзової, Єлени) ця «брама» є символом подорожей, зустрічей і змін, відкриваючи перспективу нових зв'язків і можливостей.

Роман «Брошка гімназистки» передає складність суспільної трансформації через історичну топографію міста, де кожен простір – від Кінної площі до залізничного вокзалу – є не просто місцем дії, а свідком і відображенням соціальної боротьби та поступового руйнування традиційних обмежень.

Ольга Саліпа створює в романі багатогранний образ міста, яке виступає одночасно тлом подій, символом міжнаціональної взаємодії та ключовим учасником культурної й історичної спадщини. Взаємозв'язки між різними національними громадами – поляками, євреями, українцями – відображають соціальне середовище тогочасного Проскурова. Це місто, в якому перетиналися культури й традиції, формуючи особливий простір, де кожен намагався віднайти себе. Письменниця, поруч із основною детективною лінією, звертається до зображення історичних фактів, зокрема вводять у художню канву банківську контору «Мозель і син», засновник якої *«Піньхас Мозель був одним із найбагатших купців у місті»* [9, с. 81], подає відомості про діяльність у місті революційної організації – БУНДу.

Загалом місто в романі письменниці оживає і надиhaє читача своїми колоритними картинками: *«Стук в скронях заступав усі звуки вже майже літнього Проскурова. Десь поряд вихлипували чобітьми по солоні солдати, завчаючи на колишній торговій площі свою муштру. З різних кінців вицокували молотками будівничі – відколи у місті розквартирувалися військові і запустили залізницю, будинки тут росли на очах. З «ячного» кварталу чулося гелготання гусей. Десь по Олександрівській бігали хлопчики і продавали свіжі газети»* [9, с. 124].

Таким чином відзначимо, що у романі О. Саліпи місто набуває образу живої істоти, яка підтримує людину в пошуках власної ідентичності та в місії відновлення втраченої внутрішньої гармонії. Авторка майстерно використовує образи міських вулиць, знайомих маршрутів і впізнаваних місць, щоб розкрити емоційний стан героїв. Ці місця фрагментарно зображені, але вони несуть значне емоційне навантаження, оскільки пов'язані з глибокими внутрішніми

переживаннями. Місто, втілене на сторінках, стає відображенням душевного світу героїв, символом їхніх пошуків, відповідей на екзистенційні питання.

У романі «Брошка гімназистки» авторка надає художньому образу міста семантичного й емоційного виміру, що підсилює драматичну та філософську напругу твору. Проскурів у творі стає більше ніж просто фоном: це місце, де герої шукають себе, ухвалюють екзистенційні рішення та розвивають власну ідентичність.

Висновки. Художній образ Проскурова дає змогу виокремити й дослідити нові сторінки урбаністичного дискурсу в українській літературі початку ХХІ ст. та сприяє розкриттю особливостей змалювання картин «міського» життя у вітчизняному письменстві на сучасному етапі його розвитку. Залучення нових українських міст до художнього простору сучасної літератури значно збагачує тематику. Це не лише додає текстам автентичності, а й підсилює відчуття занурення в реальність, знайому й водночас символічну.

Список використаних джерел і літератури:

1. Андрусів С. Модус національної ідентичності : Львівський текст 30-х років ХХ ст.: [монографія]. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2000; Тернопіль: Джура, 2000. 340 с.
2. Вихор І. Дискурс міста в українській поезії кінця ХІХ – першої половини ХХ століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.01.06 «Теорія літератури» ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2011. 20 с.
3. Галич О. Село і місто в постмодерному тексті. Опозиція місто / село в літературі. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=25339>. (дата звернення: 15.09. 2025).
4. Гундорова Т. Ворошиловград і порожнеча. URL: <http://litakcent.com/2011/03/08/voroshylivgrad-i-porozhnecha/> (дата звернення: 15.11. 2024).
5. Демська-Будзуляк Л. Топос міста та літературний контекст раннього модернізму. *Наукові праці*. 2009. Том 118. Випуск 105. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/SocGum/Npchdu/FL/2009_105/105-3.pdf. (дата звернення: 25.09. 2025).
6. Лавринович Л. Урбаністичний час в українській прозі межі тисячоліть: минуле VS сучасність. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Вип. ХХІІІ. Ч. 1. С. 210–320.
7. Прасе І. Традиція міфологізації Львова у прозі Лесі Демської. *Слово і час*. 2005. № 3. С. 71–75.
8. Поліщук Я. Місто, варте культу. Ревізії пам'яті: літературна критика. Луцьк: ПДВ «Твердиня», 2011. С. 9–25.
9. Саліпа О. Брошка гімназистки. Харків: Фоліо, 2022. 316 с.
10. Серія ретророманів про Проскурів Ольги Саліпи поповнилася: нові книги авторка представила у бібліотеці URL: <https://www.kult.km.ua/news/view/826-seriya-retoromaniv-pro-proskuriv-ol-gi-salipi-popovnilasya-novi-knigi-avtorka-predstavila-u-biblioteci>. (дата звернення: 27.09. 2025).
11. Фоменко В. Місто і література: українська візія. Луганськ: Знання, 2007. 312 с.
12. Харлан О. Чернівецький текст у циклі повістей Ірини Вільде «Метелики на шпильках». *Слово і час*. 2008. № 2. С. 27–32.
13. Цимбал Я. Привиди урбанізму. *Критика*. 2007. Ч. 4 (114). С. 27–29.

References:

1. Andrusiv, S. (2000). Modus natsionalnoi identychnosti: Lvivskiy tekst 30-kh rokiy XX st. [The mode of national identity: The Lviv text of the 1930s]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv; Ternopil: Dzhura. (in Ukr.).

2. Vykhor, I. (2011). Dyskurs mista v ukrainskii poezii kintsia XIX – pershoi polovyny XX stolittia [The discourse of the city in Ukrainian poetry of the late 19th – first half of the 20th century]. Extended abstract of PhD dissertation (Philology, 10.01.06). Ternopil: Ternopil National Pedagogical University. (in Ukr.).
3. Halych, O. (2009). Selo i misto v postmodernomu teksti. Opozytsiia misto / selo v literaturi [Village and city in the postmodern text: The opposition city/village in literature]. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=25339>. (accessed: 15.11.2024). (in Ukr.).
4. Hundorova, T. (2011). Voroshylovhrad i porozhnecha [Voroshylovhrad and emptiness]. URL: <http://litakcent.com/2011/03/08/voroshylovhrad-i-porozhnecha/> (accessed: 15.11.2024). (in Ukr.).
5. Demska-Budzuliak, L. (2009). Topos mista ta literaturnyi kontekst rannioho modernizmu [The topos of the city and the literary context of early modernism]. *Naukovi pratsi*, T.118 S. 105. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/FL/2009_105/105-3.pdf. (accessed: 25.11.2024). (in Ukr.).
6. Lavrynovych, L. (2010). Urbanistychnyi chas v ukrainskii prozi mezhi tysiacholit: mynule VS suchasnist [Urban time in Ukrainian prose at the turn of the millennium: Past vs. present]. *Aktualni problemy slovianskoi filolohii*. Vyp. 23 (1). S. 210–320. (in Ukr.).
7. Prass, I. (2005). Tradytsiia mifolohizatsii Lvova u prozi Lesi Demskoi [The tradition of mythologizing Lviv in Lesia Demska's prose]. *Slovo i chas*. № 3. S. 71–75. (in Ukr.).
8. Polishchuk, Ya. (2011). Misto, varte kultu. Revizii pamiaty: literaturna krytyka [A city worthy of a cult. Revisions of memory: Literary criticism]. Lutsk: Tverdnyia, S. 9–25. (in Ukr.).
9. Salipa, O. (2022). Broshka himnazystky [The schoolgirl's brooch]. Kharkiv: Folio. (in Ukr.).
10. Seriya retroromaniv pro Proskuriv Olhy Salyipy popovnylasia: novi knyhy avtoraka predstavyla u bibliotetsi [The series of retro novels about Proskuriv by Olha Salipa expanded: new books presented at the library]. URL: <https://www.kult.km.ua/news/view/826-seriya-retroromaniv-pro-proskuriv-ol-gi-salipi-popovnylasia-novi-knigi-avtoraka-predstavila-u-biblioteci>. (accessed: 27.11.2024). (in Ukr.).
11. Fomenko, V. (2007). Misto i literatura: ukrainska viziia [City and literature: The Ukrainian vision]. Luhansk: Znannia. (in Ukr.).
12. Kharlan, O. (2008). Chernivetskyi tekst u tsykli povistei Iryny Vil'de «Metelyky na shpyliakh» [The Chernivtsi text in Iryna Vil'de's novella cycle «Butterflies on Pins»]. *Slovo i chas*. № 2. S. 27–32. (in Ukr.).
13. Tsymbal, Ya. (2007). Pryvydy urbanizmu [The ghosts of urbanism]. *Krytyka*, Ch. 4 (114). S. 27–29. (in Ukr.).

Inna Prijmak

THE ARTISTIC IMAGE OF PROSKURIV /KHMELNYTSKYI IN CONTEMPORARY UKRAINIAN LITERATURE

The beginning of the 21st century marks an «urbanization» of literary space, reflecting global trends that foreground the city as a key cultural and psychological construct. In contemporary Ukrainian literature, the city functions not only as a geographical locus but as a symbol of identity, memory, and transformation. This study examines the artistic image of Proskuriv (modern Khmelnytskyi) in Olha Salipa's works, focusing on her retro novel *The Brooch of the Schoolgirl*.

While Ukrainian criticism has mostly explored urban imagery of Kyiv and Lviv (Vira Aheieva, Tamara Hundorova, Yaroslav Polishchuk, Iryna Prass, Olha Kharlan),

smaller cities remain understudied. The article addresses this gap by analyzing the «urban text» of Proskuriv – a provincial yet vibrant space reflecting the interplay between tradition and modernity, inequality and emancipation, memory and myth.

Salipa's cycle of retro novels about Proskuriv at the turn of the 19th–20th centuries forms a distinctive literary phenomenon. In *The Brooch of the Schoolgirl*, she reconstructs early 20th-century city life and depicts social change through gender and educational conflicts. The protagonist, Natalia Khariuzova, a progressive educator, symbolizes women's emancipation and intellectual awakening, while the city becomes an active participant in her moral evolution.

Proskuriv's real locations – Oleksandrivska and Kamianetska streets, Horse Square, the railway station – gain symbolic meaning, mirroring characters' inner struggles and aspirations. Through vivid depictions of everyday life, Salipa turns the city into a living organism that interacts with its inhabitants.

Salipa's artistic representation of Proskuriv expands Ukrainian urban literature, emphasizing the cultural significance of smaller cities. *The Brooch of the Schoolgirl* demonstrates how Ukrainian prose reclaims forgotten spaces, transforming them into metaphors of social change – from provinciality to modernity, from the individual to the collective experience of urban life.

Key words: Proskuriv, urban text, urban literature, artistic image of the city.

Отримано: 09.12.2025 р.

Прийнято до друку після рецензування: 07.03.2026 р.

Опубліковано: 25.05.2026 р.